

Pripovijedanje kao projekt u dječjem vrtiću i prikaz MAIN instrumenta

Radat, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:052372>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ

Martina Radat

PRIPOVIJEDANJE KAO PROJEKT U DJEČJEM VRTIĆU I PRIKAZ MAIN
INSTRUMENTA

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ

Martina Radat

PRIPOVIJEDANJE KAO PROJEKT U DJEČJEM VRTIĆU I PRIKAZ MAIN
INSTRUMENTA

Diplomski rad

Mentorica rada:

Izv. prof. dr.sc. Vladimira Velički

Zagreb, rujan, 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD.....	1
2. PRIČA	2
2.1. Važnost pričanja priča djeci predškolske dobi.....	4
2.2. Karakteristike dobrog pripovjedača.....	7
2.3. Metodika pripovijedanja priča u odgojnoj grupi.....	9
3. PRIKAZ PROJEKTA „ISPRIČAJ MI PRIČU“.....	12
3.1 Što je projekt?.....	12
3.2. Početak projekta.....	13
3.3. Tijek projekta.....	13
3.4. Aktivnosti uz priče.....	16
3.4.1. Jako gladna gusjenica, The very hungry caterpillar, autor Eric Carle.....	16
3.4.2. Mala crvena koka i zrno pšenice.....	19
3.4.3. Kolibica.....	19
3.4.4. Procesna drama „Piknik“.....	20
3.4.5. Priča iz vrećice.....	21
4. MAIN.....	24
4.1. Struktura MAIN instrumenta.....	26
5. ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA.....	33

DODATCI.....	35
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	45

SAŽETAK

Pripovijedanje kao projekt u dječjem vrtiću i prikaz MAIN instrumenta

U ranom predškolskom odgoju i obrazovanju pripovijedanje ima važnu ulogu unutar kurikulumu radi potrebe razvijanja različitih kompetencija djeteta. Ono se detaljno planira, a odgojitelj se priprema za pripovijedanje priča djeci prvenstveno se vodeći razvojnim i individualnim karakteristikama svakog djeteta koje priču sluša, a onda i jačanjem vlastitih kompetencija koje su potrebne jednom pripovjedaču. Iako čitanje slikovnica i priča ima svoje mjesto u predškolskim ustanovama, pripovijedanje je zanemareno od strane odgojitelja iako su odgojitelji svjesni važnosti koju pričanje ima za djecu predškolske dobi. Pripovijedanje je izvrstan alat za razvijanje djetetove mašte, obogaćivanja djetetova govora, razvoj kompetencija na materinjem, ali i stranom jeziku. Pripovijedanje može biti i dobra motivacija za uvod u neke druge planirane aktivnosti s djecom, ali može i potaknuti samostalno izražavanje djeteta, najčešće likovnog izražavanja.

Rad na projektima omogućuje djeci izražavanje na različite načine prilikom čega donose zaključke o stvarima i pojavama, ali i prate vlastiti rast i razvoj, putem dokumentiranja toga stvaralaštva. Uključujući djecu u planiranje odgojno obrazovnog rada grupe dajemo im priliku učiti čineći prateći njihov individualni razvoj, a to upravo dolazi do izražaja radeći na projektima.

MAIN instrument koji se opisuje u ovom radu jest višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja, a provodi se s djecom koja usvajaju jedan ili više jezika od svoga rođenja, a imaju od tri do deset godina. Kako je u Europi, ali i svijetu povećan broj migracija tako se povećao i broj djece koja govore dva i više jezika te je iz tog razloga i nastao ovaj instrument za procjenu jer također omogućuje stručnjacima odrediti imaju li dvojezična djeca neka specifična oštećenja jezika.

Ključne riječi: priča, pripovijedanje, pripovjedač, projekt, MAIN instrument

SUMMARY

Storytelling as a project in kindergarten and representation of MAIN instrument

In the early preschool education, storytelling plays an important part within the curriculum due to the need to develop different competencies of the child. It is planned in detail, and the educator is preparing for telling stories to children, primarily guided by the developmental and individual characteristics of each child who listens to the story and then by strengthening their own competencies for which one should have as a narrator. Although reading picture books and stories has its place in preschool institutions, storytelling is neglected by educators even though educators are aware of the importance that storytelling has for preschool children. Storytelling is an excellent tool for developing a child's imagination, enriching a child's speech, developing competencies in the mother tongue, but also in a foreign language. Storytelling can also be a good motivation to introduce some other planned activities with children, but it can also encourage the child's independent expression, most often artistic expression.

Working on projects allows children to express themselves in different ways while making conclusions about things and phenomena, but they can also monitor their own growth and development by documenting that creativity. By involving children in the planning of the process, we give them the opportunity to learn by doing, following their individual development, and this is exactly what comes to light when working on projects.

The MAIN instrument described in this paper is a multilingual instrument for researching storytelling and is been carried out with children who have acquired one or more languages since their birth and are three to ten years old. As the number of migrations in Europe and the world has increased, so has the number of children who speak two or more languages, which is why this assessment tool was created so it can also allow experts to determine if bilingual children have specific language impairments.

Key words: story, storytelling, storyteller, project, MAIN instrument

1. UVOD

Gledajući kroz povijest ne možemo jasno odrediti tko je prvi ispričao priču i kada, ali danas znamo da je ona postala dio našeg djetinjstva, obiteljskih trenutaka pa čak i nacionalnog identiteta. Važnost priče u djetetovom životu je iznimno velika bilo da uzmemo njenu umjetničku vrijednost, govornu ili emocionalnu komponentu. Od prvih dana života dijete uživa slušati kada mu se priča, prvo majka i otac u najranijim danima, a kasnije i bake i djedovi, odgojitelji, učitelji.

Diplomski rad u prvom dijelu daje teorijski prikaz pričanja priča i pripovijedanja, koje priče odabrati za rad s djecom predškolske dobi, koje su to kompetencije koje dobar pripovjedač treba imati da bi se uopće bavio pripovijedanjem te koje su dobrobiti za dijete u pričanju i slušanju priča. Rad se nastavlja kratkim teorijskim prikazom projekata općenito, a potom i specifičnog projekta pod nazivom „Ispričaj mi priču“ koji je proveden tijekom 2019. i 2020. godine među djecom u jednoj odgojnoj, dobno mješovitoj grupi. Opisane su pojedine aktivnosti koje su provedene tijekom projekta, a vezane su uz priče koje su se tijekom pedagoške godine pričale djeci te njihove reakcije na iste. Na kraju se teorijski opisuje MAIN instrument (Multilingual Assessment Instrument for Narratives) prikladan za ispitivanje narativnih sposobnosti dvojezične i jednojezične djece kronološke dobi od tri do deset godina. Na samom kraju rada su dodani ogledni primjeri formulara i protokola za provedbu istraživanja koristeći MAIN instrument.

Pričanje priča je poseban način prenošenja poruka, povezivanja i emocionalnog rasta koje se događa u djetetu prilikom slušanja i upijanja ti istih priča, svaki puta malo drugačije od prethodnog. Cilj ovoga rada je prikazati važnost pričanja priča djeci u ranom odgoju i obrazovanju te koje su dobrobiti koje dijete ima od pripovijedanja priča za njegov emocionalni, socijalni i govorni razvoj.

2. Priča

Priča je verbalno prenošenje poruke, događaja ili osjećaja koja istovremeno daje mogućnost prenošenja istinitih događaja, ali i izmišljanja likova i svjetova. „G. Genette određuje priču kao osnovni, vremenski, kauzalno povezan slijed događaja što ga pripovjedni diskurs samo preinačuje u aspektima trajanja, redoslijeda i učestalosti.“ (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50312>) Gledajući kroz povijest ne može se sa sigurnošću reći kada je ispričana prva priča, ali niti tko je bio njen autor. Ono što se zna jest da su se usmene priče prenosile iz generacije na generaciju, autor ih nije zapisivao, već se čuvala u pamćenju ljudi koji su ih slušali. „Stoga ne znamo ni imena njihovih više ili manje talentiranih autora. Kasnije su ih sakupljači narodnoga blaga zabilježili i objavili u knjigama“ (Zalar 1997:5). No, je li to uopće i važno? Iako bi uistinu bilo lijepo znati imena autora mnogih starih priča, važnije je da se očuvala njihova poruka, duh nekog vremena, ali i jezik koji se zasigurno mijenjao kroz godine, ali ipak ostavio neke značajke određenog doba iz kojih se može nešto naučiti.

S obzirom na to da su priča i pričanje dio naših svakodnevnih života, moguće ih je uzeti vrlo olako. Moguće je zaboraviti koliko komplicirane mogu biti priče koje se svakodnevno međusobno isprepliću, među raznim ljudima, obiteljima, kolegama, a da se pritom zaboravlja kolika je uistinu njihova važnost za život jer su one dio naše komunikacije i emocija. Kearney kaže da su priče ono „...što naš ljudski život čini vrijednim življenja. Priče su ono što naš život čini ljudskim“ (Kearney 2009:13). Važnost priče u djetetovom životu je neizmijerna. Mnogi priče vežu upravo uz djetinjstvo, toplinu doma i najbližih ljudi kao što su prije svega roditelji, a onda bake i djedovi, odgojitelji i učitelji. No, priče nisu samo namijenjene djeci i ne služe samo za zabavu, već su potrebne i odraslima. „Priče nam pomažu u teškim trenucima svojom jasnoćom, ali i prenesenim značenjem, metaforama i prisposodobama prodiru do zaključanih dijelova naše duše i osvjetljavaju ih novim razumijevanjem“ (Velički 2013:11). Osim vlastitim iskustvom i komunikacijom s okolinom, dijete uči kroz priče, često vrlo nesvjesno. Djeca kroz priču uče o izmišljenim ili stvarnim likovima, svjetovima, poistovjećuju se s junacima i junakinjama, proživljavaju svoj dan, ali i dobivaju sigurnost kroz razna ponavljanja i očekivane sretne završetke.

U današnjem svijetu prepunom novih, digitalnih medija postoji bojazan da će pričanja i naracije nestati. Različiti mediji velikom brzinom ulaze u život pojedinaca te često pisana riječ zamjenjuje izgovorenu. No, naracije neće nestati jer još uvijek postoji svijest da se priča, pogotovo djeci u djetinjstvu jer se tako roditelj povezuje s djetetom i kao da mu instinktivno krenu riječi kada uzme dijete u naručje. Digitalni napredak u medijima ne dovodi do kraja naracije, kako navodi Velički (2013) „...to još uvijek ne znači da smo došli do kraja priče i pričanja. Kad bi priče nestale, nestalo bi ono bitno ljudsko, onaj trenutak kad kažemo: Pričaj mi... o svemu.“ (Velički 2013:13).

Pozitivni učinci priče su mnogobrojni. Voditeljice projekta iz dječjeg vrtića Tratinčica su u svom članku navele da „dijete ima potrebu za pričom. Dijete ima pravo da zadovoljimo tu njegovu potrebu, da mu osiguramo pričanje, čitanje priče i pjesme...“ (iz Projekt: Pravo na priču, 2002). I zaista, odgojitelji i roditelji su odgovorni omogućiti im vrijeme kada će se priča pričati ili slikovnica čitati, odgovorni su i pripremiti se pravilno za taj događaj kako bi djeci prenijeli sve ono lijepo što ta priča sa sobom nosi. Omogućujući im to, dajemo im priliku za zdrav emocionalni, govorni i spoznajni razvoj. Poznata je i terapijska učinkovitost priče. Bucay (2011) u svome djelu „Ispričat ću ti priču“ navodi da priča može dulje ostati u sjećanju nego tisuću teorijskih objašnjenja, psihoanalitičkih interpretacija ili analiza.. Priča pomaže djetetu nositi se sa svojim strahovima, uživljavati se u mnogobrojne likove, maštati o neviđenim svjetovima, učiti nove riječi i izraze, ali i jednostavno biti izvor velike zabave i smijeha. Mnogi odrasli se rado sjećaju priča iz ranog djetinjstva, mnogi se sjećaju i svoje najdraže priče koju su voljeli slušati iznova i iznova. Na sreću, još je uvijek ostao „običaj“ pričanja i čitanja priča djeci prije spavanja kako u vrtiću tako i u djetetovu domu. Možda će to češće preuzeti bake i djedovi tijekom dana, ali velik broj roditelja izjavljuje da ima naviku čitanja djeci kao i odlazaka u knjižnicu. No, problem nastaje kada dijete krene u školu i što zbog brojnih obveza, a što zbog roditeljskog stava da su djeca sada dovoljno „velika“ pa to ne trebaju ili kada nauče sami čitati činit će to sama, polako opada svijest o važnosti čitanja i pričanja djeci. Ne bi se smjelo dopustiti da tako i bude.

Postoje razlike između usmene i pisane priče. Pisana priča, pogotovo oblikovana u slikovnicu je uvijek ista i njena su prednost prekrasne ilustracije koje će ju upotpuniti.

Čitajući kvalitetnu slikovnicu dijete dobiva ispred sebe ilustraciju koja je ilustratorovo viđenje događaja i likova u priči. S estetske strane to ima jako veliko značenje za oblikovanje djetetovog pojma o lijepome. No, slušajući priču dajemo djetetu mogućnost da samo zamišlja ono ispričano te stvara samo svoj svijet bajke. Ono stvara svoje sličice koje oblikuje u cjelinu. Usmena priča uvijek nosi sa sobom nešto novo. Svaki pripovjedač će unijeti nešto svoje, dio svoje osobnosti i iskustva te će zato usmena priča uvijek imati jednu notu mogućeg iznenađenja. Pričajući priču, pripovjedač unosi svoje emocije, svoj komentar onoga što govori i kreira kod djece novo iskustvo. Mnogi odgojitelji i roditelji su nesigurni u svoje sposobnosti pričanja priča, ali postoje načini kako se pripremiti. U konačnici, nije niti važno hoće li se djetetu priča čitati ili pričati. Arendt, a prema Kearney kaže: „Glavno obilježje specifično ljudskog života... jest činjenica da je uvijek pun događaja koji se u konačnici mogu ispričati kao priča...“ (Kearney 2009:14). Važno je znati i stalno se podsjećati da djeca trebaju priču i pričanje, trebaju svoje roditelje koji će ih uzeti u krilo, odvojiti malo vremena u danu i porazgovarati s njima kako im je prošao dan. I to je priča. Djetetova priča.

2.1. Važnost pričanja priča djeci predškolske dobi

Mnogi se ljudi pitaju, osobito kada postanu roditelji kada treba početi djeci pričati priče. Pri tome u većini slučajeva misle na slikovnice, no odgovor je odmah. Povezujuće roditeljstvo je vrlo raširen pojam u posljednjih nekoliko godina, a podrazumijeva povezivanje s djetetom od prvog dana po rođenju. Ono što će većina stručnjaka navesti kao primjer kako se povezati s djetetom je stavljanje djeteta majci na grudi odmah po rođenju, dojenje, nošenje djeteta te pričanje djetetu odnosno komuniciranje. Razgovaranje s tek rođenom bebom će i djetetu i roditeljima pomoći kod povezivanja i upoznavanja i to većini ljudi dolazi spontano. Međutim, ono što većina ne osvijesti jest da je i to pričanje priča. Dok roditelj nosi bebu u rukama i opisuje mu što radi, što se oko njih događa ili pjevuši, zapravo mu priča priču. Priča priču njihova dana, njihove stvarnosti, njihove obitelji.

Emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj koji potiče čitanje slikovnica i pričanje priča u predškolsko doba je neizostavan faktor dječjeg razvoja. Priče obogaćuju iskustvo, poučavaju obiteljskim vrijednostima. Uzimanje djeteta u krilo i čitanje slikovnice ili pričanje priče tako da dijete sjedi nasuprot roditelju kod djeteta gradi osjećaj zadovoljstva. Dijete se osjeća važno jer mu je roditelj posvetio vrijeme i svoju pažnju. Kontakt oči u oči od prvih dana uz maženje je najvažniji kontakt koji treba njegovati i u kasnijoj dobi, a čitanje i pričanje je idealan način kako to nastaviti. Dijete uči razlikovati pravdu od nepravde, uči slušati druge, uvažavati njihove osjećaje i povezivati se s njima. Priče se dugi niz godina koriste za usađivanje moralnih vrijednosti kod djece te ih mnogi odgojitelji koriste u svom radu upravo u tu svrhu. No, da bi se to uspješno i učinilo odgojitelj je dužan prije poduzeti neke korake. Tu se najprije misli na poznavanje dječjih faza moralnog prosuđivanja. Što je savjest i kako se ona razvija te kako se razvija moralno ponašanje i koji su preduvjeti za njega? „Prihvaćanje mjerila i normi ponašanja, prihvaćanje pojma dobro i zlo odvija se u nekoliko faza. Postupno dijete usvaja sve složenija mjerila dobra i zla, pri čemu mu sve važnijom postaje dobrobit drugih ljudi.“ (Težak, Čudina- Obradović 1996:20). Različiti su utjecaji na razvoj moralnog ponašanja te su obitelj i obiteljske vrijednosti prva stanica u djetetovu životu. Između treće i pete godine života postupno jača utjecaj vrtičke okoline, stoga obiteljska i vrtička okolina moraju biti usklađene što se tiče vrijednosti te „moraju ostvarivati moralno ozračje i dosljedan odgojni obrazac“ (Težak, Čudina- Obradović 1996:33). Tek kada je odgojitelj upoznat sa svim ovim činjenicama može pristupiti odabiru priče koju će predstaviti djeci ponovno uvažavajući njihove individualne potrebe i karakteristike.

Pričanje priča gradi i djetetovo samopouzdanje jer slušajući o tuđim iskustvima ono stvara nova ili se poistovjećuje s njima, a kroz njih raste. Odgojitelj koji je samouvjeren u pričanju priča i gradi bajkovitu atmosferu oko svake priče prenijet će taj entuzijazam i na djecu. Priča će potaknuti sramežljiviju djecu na zajedničko ponavljanje formula na glas s grupom, najprije vjerojatno nešto tiše i za sebe, ali kasnije će to biti glasnije i samouvjerenije. Nekoj djeci će to biti dobar poticaj da i sami počnu pričati pred drugima, prvo svojim roditeljima unutar obitelji, a kasnije i pred vrtičkom grupom. Kako se priče rijetko kada pričaju pred samo jednim djetetom unutar vrtičke grupe jer

ako je napravljena dobra priprema privući će i veći broj djece, tako se stvara jedan krug u kojem djeca zajedno sjede i sudjeluju svojim komentarima te pričanje priče omogućava povezivanje djece međusobno i odgojitelja.

Govorni razvoj djeteta kreće od prvih gugutanja, ali i prvih riječi koje roditelji upućuju djetetu. Od početka se može primijetiti da djeca vole ponavljanja stoga su im tijekom prve godine zanimljive brojalice, kratke pjesmice koje često idu uz pokrete. Kako dijete raste i razvija se tako se povećava interes za slušanje i čitanje priča gdje se vidi prilika za razvoj dječjeg govora. Slušajući priče dijete uči nove riječi te time obogaćuje svoj rječnik, uči strukture rečenice te pravilno strukturiranje priča pri čemu se misli na „nizanje, redanje, vremensku i prostornu povezanost“ (Leu i Kinzer, a prema Kuvač 2005:25). Kuvač (2005) navodi da se „sa stajališta dječjeg razvoja pripovijedanja spoznajna sposobnost najčešće promatra u odnosu na djetetovu mogućnost stvaranja cjeline priče tj. promatra se povezuje li dijete više manjih događaja u jedan događaj ili je taj jedan događaj predstavljen kao niz većeg broja nepovezanih događaja.“ (Kuvač 2005:28). Ono što treba naglasiti jest da se ta djetetova sposobnost razvija kako dijete postaje starije, odnosno da se ne može očekivati ista razina pripovijedanja u strukturi kod trogodišnjaka kao kod petogodišnjaka. Ali ono što je potrebno činiti jest dati djeci mogućnost da uče tvoriti svoju strukturu priče često im čitajući i pričajući.

Jezik se ne uči samo govorenjem, već i slušanjem. Velički (2009) navodi da dijete posredovano iskustvo jezika dobiva slušanjem te da mu se mora pružiti mogućnost slušanja te stvaranje misli, a to će se najbolje postići pričajući djeci bajke, poeziju te kreativnim jezičnim igrama. Odgojitelj to može omogućiti birajući kvalitetan sadržaj u izboru tih priča, ali jednako tako i on sam mora biti dobar govorni model jer je poznato da djeca u prvih nekoliko godina života najbolje uče po modelu, kako ponašanja tako i govor. Iz ovih razloga potrebno je već u jaslčkoj dobi okružiti djecu kvalitetnim slikovnicama i početi s pričanjem kratkih priča. Takve priče mogu uključivati životinje, imitiranje poznatih životinja ili pričanje o svakodnevnim situacijama uz pokret kao što je oblačenje, pranje ruku i zubića, imitiranje pokreta pri jelu i slično.

S obzirom na to da odgojitelj svaki dan provodi s manje-više istom djecom ima mogućnost odrediti kako će priča počinjati, a kao završavati. Tako može širiti djetetov

govor. Počinjući priču s *bilo jednom* dijete osjeća sigurnost jer ga podsjeća na dom jer većina roditelja tako počinje priču. Nakon nekog vremena može proširiti djetetov rječnik koristeći na primjer *u staro doba, nekada davno*. Isto je i sa završetkom. Umjesto *ćiča miča gotova je priča* može se iskoristiti nekoliko rečenica završetaka koje djeca nisu prije imala priliku čuti. Zabavno im je jer je novo te će ih brzo prihvatiti. Velički (2013) navodi neke: „*Pao miš u lonac, sad je priči konac! I to je sve istina, kao što vi vidite mene i ja vidim vas! I najljepša priča prođe, k'o što prođe svaka sreća al' je uvijek sretan onaj tko se priče dugo sjeća.*“ (Velički 2013:84)

2.2. Karakteristike dobrog pripovjedača

Može li svaki odgojitelj ispričati priču? Za pretpostaviti je da može ako zaista odvoji vrijeme i potruđi se. No, mnogi odgojitelji imaju strah od javnog nastupa, ne osjećaju se dobro govoriti pred drugima čak i kada su dobro pripremljeni o temi i to je u redu. Mnogi odgojitelji možda i nisu ljubitelji pričanja priča. Nije potrebno forsirati pričanje pred djecom ako se odgojitelj ne odjeća dobro. U takvoj situaciji je bolje uzeti pisani tekst i pročitati ga djeci. Važno je da pripovjedač osjeća priču jer „dobra pripovjedačica ili pripovjedač nisu pasivni prenositelji priče koju su zapamtili, nego je stvaraju iznova...“ (Bošković- Stulli 1997:141). Svaki pripovjedač će unijeti u svako pričanje svoje iskustvo i svoje emocije te je stoga svako pričanje iste priče drugačije jer ponajprije ovisi o samom pripovjedaču i njegovu raspoloženju. Velički (2013) kaže da „pripovjedač mora posjedovati određene kompetencije“ (Velički 2013:43). Dakle, postoje neke karakteristike koje čine dobra pripovjedača, a prva od tih je da on to mora voljeti. Priča koju priča mora biti dio njega, mora ju pripovjedač voljeti kako bi mogao emocije prenijeti i na djecu. Birajući određene geste rukama, mijenjanjem boje i intenziteta glasa, mimikom lica pripovjedač će zadržati pozornost svog slušatelja i voditi ga kroz priču. „Energiju koju pripovjedač ulaže u pričanje i usmjerava prema djeci, vraća mu se putem njihovog oduševljenja tijekom samoga pripovijedanja“ (Velički 2013:47). Zato je važno da pripovjedač gleda dječje reakcije i utoliko mu je lakše nego kada čita priču jer odmah dobiva povratnu informaciju. Ponekad će priču pričati u prvom licu jednine, ponekad u trećem licu, a što će ponajviše ovisiti želi li nekom

pričom riješiti problem nekog djeteta koje će se bolje osjećati ako odgojitelj o tome priča kao da se njemu događa ili se dogodilo. Tako će dijete osjećati da nije samo sa svojim problemom. Pričanje priča omogućuje pripovjedaču puno slobode i kreativnosti i teže je nego prepričavanje jer se stvara nova priča s verbalnim i neverbalnim karakteristikama koje unosi pripovjedač.

Velički (2013) se u svojoj knjizi oslanja na Johannes Merckela koji navodi pravila koje bi svaki dobar pripovjedač trebao imati te ih autorica sažima u svojoj knjizi (Velički 2013:44)

- Pričati bez tekstualnog predloška tako da se napamet zna shema priče
- Često uklopiti ponavljanja
- Održavati kontakt očima sa slušateljima
- Priču pričati u krugu
- Upotrebljavati geste i mimiku
- Po potrebi upotrijebiti određena odabrana sredstva
- Uvažavati vrednote govorenoga jezika
- Pričati polaganijim tempom
- Upotrebljavati različitu boju glasa za različite likove, ali ne pretjerivati
- Igrati se glasom (jačina, intonacija, boja...)
- Umetnuti stanke
- Govoriti jezikom koji djeca razumiju, ali ga i obogatiti pokojom novom riječju kako bi bogatili dječji rječnik
- Ako postoje riječi koje bi djeci mogle biti nepoznate, objasniti ih unaprijed
- Uključiti djecu u priču (djeca mogu oponašati zvukove ili pokrete, dopustiti pitanja)

- Nastaviti ili naknadno preraditi priču uz pomoć, na primjer lutkarske predstave

2.3. Metodika pripovijedanja priča u odgojnoj grupi

Prije no što počne pričanje priče u odgojnoj grupi treba promisliti o nekoliko stvari. Prvenstveno se tu misli na dob djece, no teško je sastaviti popis tekstova namijenjenih određenoj dobi ako želimo uvažavati individualne karakteristike djece. Svako dijete nosi sa sobom drugačija iskustva, dolazi iz drugačije okoline, a i samo iskustvo slušanja priča može biti siromašno ili bogato. Stoga bi pripovjedač morao prvenstveno biti dobar poznavalac bogate ponude književnih djela. Potrebno je birati izvorne tekstove, a izbjegavati skraćene verzije. Ne treba ni izbjegavati arhaične izraze, već ih iskoristiti kao priliku za učenje novih riječi koje će pripovjedač objasniti prije ili tijekom samog pričanja, a može se i gledati na njih kao sredstvo koje priči daje dašak starine koji upotpunjuje ugođaj.

Među prvim pričama s kojima treba upoznati dijete jesu ritmične kratke priče, malešnice, tapšalice. Najčešće se u prvoj godini djetetova života govore pjesmice koje se mogu ili ne moraju rimovati, a vrlo često granice s pjevušenjem. U drugoj i trećoj godini života primjerene su igre prstićima koje će djeca ponavljati za govornikom. Između treće i pete godine polako se mogu uvoditi čudesni elementi u priče. Velički (2013) navodi da postoje tri obilježja koja trebaju imati priče namijenjene djeci starijoj od tri godine, a to su akcija, odnosno radnja podijeljena u manje epizode, jednostavni likovi te određeni dijelovi koji se ponavljaju. S četiri godine djetetu se mogu početi pričati kraće bajke jer ih bajke ohrabruju, a s pet godina i dulje bajke. U razdoblju pred školu im se mogu pričati bajke u kojima je nekoliko motiva međusobno isprepleteno. Ne smije se zaboraviti da jedan od kriterija za izbor priče mora biti i sretan završetak.

Nakon izbora priče koja je uglavnom u pisanom tekstu, ta se priča mora prilagoditi usmenom pripovijedanju. Za pričanje priča je karakteristično da pripovjedač preuzima ulogu jednog od likova, bilo da se radi o sveznajućem pripovjedaču ili priča u prvom licu jednine. Kod prilagodbe teksta valja voditi brigu o zaokruženosti radnje kako bi ona bila razumljiva slušatelju. Tekst valja dobro zapamtiti, no nije ga potrebno učiti

napamet, već je puno važnije doživjeti priču. Velički (2013) na nekoliko mjesta u svojoj knjizi naglašava važnost doživljaja koji neka priča ostavlja na pripovjedača. Važno je da njega priča oduševi jer drugačije neće moći prenijeti energiju na slušatelja.

Korištenje gesta prilikom pripovijedanja predočava se radnja priče. Potrebno je imati na umu da se iz priče uzima jedna gesta ili pokret koji dosežu naše ruke, noge ili glava ispred tijela. Tim gestama se također pripovijeda priča, a velika je vjerojatnost da će djeca tu gestu početi ponavljati već nakon što ju vide drugi put tijekom iste priče. Isto je i s rečenicama koje se ponavljaju u nekoj priči i koje se nikako ne smiju izostavljati jednom kada se ispriča ta određena priča. Takve rečenice se zovu formule, a jednako su drage djeci kao i geste koje se ponavljaju.

Unutar sobe dnevnog boravka je poželjno oformiti posebno mjesto za pričanje priča. Najčešće se ono nalazi u jednom kutku koje je udaljeno od bučnih kutića kao što su kutići građenja i majstora, a bliže na primjer kutiću likovnog ili dramskom kutiću. U takvom kutiću potrebno je staviti jastuke i spužve kako bi djeca mogla biti opuštena te da mogu i leći ako žele. Potrebno ga je opremiti raznim slikovnicama kako bi djeca povezivala čitanje i pričanje. Atmosfera u tom kutiću uvijek treba biti opuštena, a bilo bi poželjno kada bi taj kutić bio veći da stane dovoljno djece jer vrlo često kada krene pripovijedanje priče u odgojnoj grupi većina djece polako dolazi i sjeda kako bi slušalo. Vrijeme kada se priča pripovijeda bi trebalo biti nakon što sva djeca dođu u vrtić kako se ne bi prekidalo pričanje pozdravljajući roditelje i djecu koja dolaze. Također, mnogi odgojitelji stavljaju natpis na vrata sobe dnevnog boravka da je u tijeku pripovijedanje priča kako bi onemogućili i ostale djelatnike u prekidanju ugodne atmosfere. Kako bi ugođaj bio još posebniji pripovjedač može ispred sebe staviti neka sredstva koja će mu pomoći u prikazivanju mjesta događaja, kao na primjer krajolike planina i drveća napravljena od prirodnih materijala ili predmete kao što su krune, životinje ili instrumenti. Ta sredstva ujedno mogu biti i pomoć kod pozivanja djece u priču. Mirisna eterična ulja ili svjetlo svijeće mogu pomoći u oblikovanju vizualne i mirisne atmosfere koja djeluje bajkovito. Moguće je i osmisliti rituale koji će pomoći djeci da znaju što slijedi. To može biti kratka pjesmica ili recitacija, odgojitelj može koristiti instrument da pozove djecu i objavi da slijedi pripovijedanje. Poznato je da djeca vole rituale jer im

oni daju određenu sigurnost te znaju što mogu očekivati. „Rituali, odnosno socijalni kontakti povezani su s emocijama, a emocionalne dinamičke interakcije, dakle emocije, intenzivno djeluju na sveukupan, pa i jezični razvoj i potiču ga.“ (Greenspan, Lewis, a prema Velički, Katarinčić 2011:7) Jednako je i sa završetkom priče. Djeci mora biti jasan trenutak kada priča završava, a kako bi se proširio govor, odgojitelj može mijenjati kraj svakih nekoliko tjedana. Nakon pričanja priče često će djeca htjeti proigrati priču, pogotovo ako ju slušaju treći ili četvrti put kada su je već dobro usvojila. Zato je važno da kutić pripovijedanja priča bude blizu likovnog ili dramskog kutića kako bi ih se dodatno potaklo na to, ali i omogućilo proživljavanje priče crtežom, slikom ili pak lutkama koje će sama izraditi.

Pripovijedanje djece jedni drugima i odgojitelju daje izvrstan uvid i u djetetove govorne i jezične vještine. To se može iskoristiti kako bi stručnjak uočio eventualne probleme koje dijete ima bilo da se radi o dobno razvojnoj karakteristici ili odstupanju. Potičući djecu na pričanje i pripovijedanje dajemo im mogućnost razvijati i svoje samopouzdanje, otkriti da su u nečemu dobra, ali i uvodimo ih u jedan poseban svijet prepun iznenađenja, magije i istinske dječje zabave.

3. Prikaz projekta „Ispričaj mi priču“

3.1. Što je projekt?

Projekt je skup aktivnosti o nekoj temi koja se određeni period provodi u dječjoj odgojnoj grupi, a svoju podlogu ima u Reggio pedagogiji. „Projekt može započeti nekim zanimljivim događajem, idejom ili problemom koji inicira jedno ili više djece, ili ga može inicirati odgajatelj...“ (Slunjski 2012: 27). Projekt može trajati od nekoliko dana do nekoliko mjeseci. Duljina trajanja projekta najviše ovisi o dječjem interesu. Teško je točno isplanirati tijek i specifične ciljeve projekta jer se polazi od individualnih potreba svakog djeteta, ne može se odrediti kojim putem će ići dječja pažnja i interesi, ali se može napraviti shema koja „...sadržava samo inicijalne korake, tj. hipoteze, a potom djecu potiču na razgovor o onome što u svezi s temom znaju i kako to što znaju razumiju.“ (Slunjski 2012: 27) Prilikom rada na projektu važno je slušati djecu, poticati ih na istraživanje i biti im pomoć kako bi došli do odgovora na svoja pitanja. Nerijetko se događa da prilikom rada na jednom projektu dječja zanimanja odvedu priču u drugom smjeru, odnosno da se dva projekta isprepletu.

Velik se naglasak u radu na projektu, osim omogućivanja istraživanja djeci, stavlja na suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom. Iskustvo rada u odgojnim grupama pokazuje da se roditelji rado uključuju u aktivnosti vrtića ako im se prikažu dobrobiti koje njihovo dijete ima od nekog projekta ili aktivnosti. „Oni su ravnopravni sudionici odgoja i obrazovanja djece te glavni saveznici odgajatelja u ostvarenju kvalitetnih projekata“ (Slunjski 2012: 129) Važno je stoga poticati suradnju s roditeljima kako bi i oni bili uključeni u odgojno obrazovni proces. Uključujući roditelje u odgojno obrazovni proces stvara se i veza između roditelja i odgajatelja koja uvelike olakšava svakodnevni rad jer je stvorena na uzajamnom razumijevanju i povjerenju.

3.2 Početak projekta

Projekt „Ispričaj mi priču“ je počeo u listopadu 2019. godine u dobno mješovitoj grupi djece od tri do šest godina. Broj upisane djece u grupi je bio 21. Grupa radi prema cjelodnevnom posebnom programu ranog učenja engleskog jezika. U grupi su radile dvije odgojiteljice. Projekt je trajao do ožujka 2020. kada je odlukom Vlade RH prekinut rad predškolskih ustanova zbog sprečavanja širenja pandemije uzrokovane COVID-19.

Nedugo nakon početka novoosnovane odgojne grupe, odgojiteljice su primijetile kako dio djece u grupi ima blaga odstupanja u izgovoru određenih glasova. Također nisu u mogućnosti pratiti temu razgovora odnosno nisu u mogućnosti kreirati strukturu prepričavanja određenih događaja u svakodnevnom govoru što jest karakteristika u određenoj dobi, ali i treba na njoj raditi. Projekt su stoga inicirale odgojiteljice kako bi pomogle djeci u tim segmentima te kako bi se što više poticalo djecu na pripovijedanje. Jedan od razloga je i iskustvo odgojiteljica koje već nekoliko godina rade u posebnom programu ranog učenja engleskog jezika pri čemu je primijećeno da često priče na materinjem jeziku budu zanemarene i stavljene u drugi plan, a prednost imaju priče na engleskom jeziku. Iako su mnoge priče tijekom projekta čitane, naglasak se stavio na pripovijedanje priča gdje su pripovjedači bile odgojiteljice s ciljem poticanja djece na pričanje priča.

3.3. Tijek projekta

Projekt je počeo s poticanjem djece na donošenje omiljenih slikovnica od kuće prilikom čega su djeca pokazala svoju slikovnicu, ukratko prepričala radnju te rekla zašto im je najdraža. Očekivano, trogodišnjaci nisu znali navesti razloge, dok su četverogodišnjaci i petogodišnjaci navodili razloge kao što su: „U njoj ima princeza. Lijepo su mi slike. Tu mi mama čita.“ Šestogodišnjaci su bili nešto konkretniji pa su izjavili: „U toj priči je zmaj, a ja jako volim zmajeve. Ima takav crtić koji jako volim gledati i jako je smiješno pa se brat i ja smijemo kad tata radi one glasove.“ Ovdje su odgojiteljice mogle otprilike primijetiti na kojem stupnju govornog razvoja je koje dijete. Tijekom idućih dana su odgojiteljice pročitale svaki dan po jednu slikovnicu

tijekom takozvanog „boravka u krugu“ ili „circle time“ koji se svakodnevno odvijao u jutarnjim satima za potrebe ranog učenja engleskog jezika. Održan je i roditeljski sastanak na kojem je roditeljima prezentirana shema nekih aktivnosti koje se planiraju raditi tijekom godine, koje su dobrobiti za dijete te su roditelji, ali i bake i djedovi pozvani na aktivno uključivanje u projekt. S projektom su upoznati i ravnateljica vrtića, logoped, pedagoginja i psihologinja koji su odgojiteljicama pomagali tijekom godine svojim idejama, stručnošću te osvrtima na rad.

Kako se radilo o dobno mješovitoj grupi velik izazov za odgojiteljice je predstavljao izbor priča. Bilo je potrebno izabrati priče koje će biti razumljive i trogodišnjacima, ali i zanimljive šestogodišnjacima. Kako šestogodišnjaci nisu imali popodnevi odmor, koristio se taj dio dana kako bi se pripovijedale i čitale priče upravo njima pri čemu se vrijeme koristilo i za razne jezične igre za poticanje glasovne sinteze i analize.

Prostor sobe dnevnog boravka se prilagodio kutiću pripovijedanja priča. Naime, u sklopu obiteljskog kutića koji se nalazio uz likovni kutić, odgojiteljice su s djecom obogatile prostor raznim slikovnicama, spužvama za ležanje, a roditelji su donijeli jastučice za sjedenje te male lampice koje su svjetlucale tijekom pripovijedanja te na taj način doprinijele stvaranju bajkovite atmosfere. To je bio dosta mali prostor, prvotno osmišljen za slušanje svega troje ili četvero djece. No već nakon prvih nekoliko priča postalo je jasno da su djeca izrazito zainteresirana te se prostor tog kutića morao proširiti. Često bi se dogodilo da samopouzdanija djeca u grupi pozovu drugu djecu u kutić, uzmu slikovnicu i počnu im pričati. Iako bi na prvi pogled izgledalo kao da im „čitaju“, pozorno osluškivanje bi otkrilo kako u većini slučajeva ilustracije koriste za ideju odnosno polazište o čemu će pripovijedati. Tijekom trajanja čitavog projekta primijećeno je da su mlađa djeca ta koja tijekom slobodne igre slušaju priče, dok stariji pričaju što je i očekivano u mješovito dobnim skupinama. No, roditelji su odgojiteljicama dali povratnu informaciju da upravo ta mlađa djeca kod kuće često u igri posjednu svoje lutke i plišane igračke te im pričaju.

Nakon gotovo svakog pripovijedanja djeca bi crtala neke detalje iz priče, ali i izrađivala lutkice na štapu kako bi mogli proigravati priču. Tako su došli na ideju da im

treba kazalište. Vidjeli su u garderobnom prostoru hodnika ispred sobe da stoji stalak te je unesen u sobu i postavljen uz kutić pripovijedanja priča. Tako su mogli tamo i glumiti svojim lutkicama. Naravno, nisu proigrali samo priču koju su čuli, već su i izmišljali svoje predstave za ostalu djecu i odgojiteljice. Crteže i slike koje su napravili izložene su na zidove oko kutića, ali i na pano kutića za roditelje.

Priče su se pričale ovisno o interesu djece. Ponekad bi se ista priča pričala nekoliko puta tjedno, a neke bi se ispričale svega dva puta i djeca više nisu imala potrebu za ponovnim pripovijedanjem. Ponekad bi se dogodilo da se nakon dva mjeseca djeca prisjete neke priče i požele ju čuti. Tada bi odgojiteljice odgodile pripovijedanje za dva do tri dana jer im je bilo potrebno vrijeme za ponovnu pripremu što bi objasnile djeci, a oni ne samo da su razumjeli tu potrebu, već je ta situacija na njih djelovala kao odgoda zadovoljstva te su s još većim iščekivanjem čekali priču.

Tijekom razdoblja Adventa, dakle u prosincu, roditelji su se uključili tako da su zajedno s djecom kod kuće osmislili po jednu priču. Donijeli su priču u vrtić ili natipkanu ili pisanu roditeljskom rukom dok je jedan dječak, šestogodišnjak, potpuno sam osmislio svoju priču i napisao je. Odgojiteljice su priče rasporedile u adventski kalendar, po jednu priču za svaki dan i čitale djeci. Nekoliko djece koje je znalo čitati, pročitalo je samo svoju priču grupi. Zanimljivo je da je u većini priča glavni lik bilo upravo to dijete. Nemoguće je opisati ponos i sreću koju su djeca osjećala kada se čitala njihova priča te su vrlo rado nakon čitanja opisivala kako je izgledalo smišljanje priče s roditeljima, koji dio su osmislili oni, a koje roditelji. Pričali su priču o svojoj priči do najsitnijih detalja kao što su na primjer: „Mama nije mogla pronaći olovku pa je pisala s mojoj bojicom pa je poslije s olovkom. Prvo smo počeli pisati na podu, a onda je tatu zaboljela ruka pa smo morali sjesti za stol. Mama je stalno vikala čekaj, čekaj, polako ne mogu tako brzo pisati pa sam se ja smijala kak' je smotana.“ Roditelji su također naveli da im je ova aktivnost bila prekrasna i iako je bilo teško započeti, cijeli proces im je donio jako puno smijeha i veselja.

Priče koje su pričane su bile: „Jako gladna gusjenica“, „Mala crvena koka i zrno pšenice“, „Djed i repa“, „Kolibica“, „Pošla koka u dućan“, „Idemo loviti lavove“, procesna drama „Piknik“ i priča iz vrećice. Tijekom proljeća bio je plan posjetiti

knjižnicu u naselju, a i vrtić ima od prije suradnju s lokalnom osnovnom školom gdje djeca nižih razreda osnovne škole pripovijedaju priču mladima ili izvedu kratku predstavu. Također je bilo u planu i suradnja s lokalnom zajednicom odnosno umirovljenici bi došli u vrtić te bi djeci pričali svoje omiljene priče iz djetinjstva ili bi ih naučili neke stare igre koje su se oni igrali kad su bili mali. Nažalost, zbog prekida rada dječjih vrtića te se suradnje nisu ostvarile ove pedagoške godine.

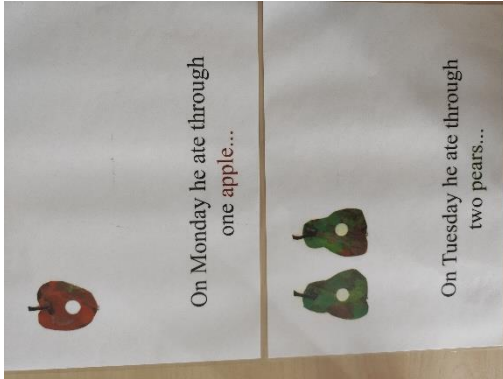
3.4 Aktivnosti uz priče

3.4.1. Jako gladna gusjenica, The very hungry caterpillar, autor Eric Carle

Ova slikovnica se činila kao izvrsno sredstvo za početak projekta, ali i za rano učenje engleskog jezika. Prije svega je to zato što je jednostavna za pripovijedanje, ali je i zanimljiva svim dobnim skupinama. U njoj se spominju voće i povrće, boje, ali i dani u tjednu kao priprema za školu šestogodišnjacima. Najprije se odgojiteljica pripremila tako da je dobro naučila tekst priče i prvih nekoliko dana je samo pripovijedala priču na hrvatskome jeziku. Potom je koristila printane stranice slikovnice pri čemu je svaka stranica slikovnice bila na posebnom listu papira i lijepila na zid u sobi dnevnog boravka gdje su aplikacije ostale čitav jedan mjesec (slika 1.) Nakon toga se krenulo s pripovijedanjem na engleskom jeziku. Aktivnosti koje su zatim uslijedile su bile izrada gusjenice od stiropornih kugli koje su djeca bojala i koja je stajala u sobi dnevnog boravka čitavu pedagošku godinu (slika 2). Djeca su od kartonskog tuljca izradila gusjenicu s velikim ustima te su u nju ubacivali papiriće s nacrtanom hranom i tako pripovijedala priču (slika 3). Također su napravili i svatko svoju gusjenicu koju su savili kao harmoniku i nacrtali što je sve gusjenica pojela te ju odnijeli kući kako bi ispričali roditeljima (slika 4). Na razini grupe se napravila i slika priča koja je stajala u sobi i djeca su ju mogla uzeti kada god su htjela i pripovijedati ili ju listati. (slika 5). Vrlo brzo su djeca u kutiću pripovijedanja sama pripovijedala priču jedni drugima. Aktivnosti vezane za ovu priču trajale su tri mjeseca, s određenim prekidima, no djeca su joj se svakih nekoliko tjedana vraćala i tražila ponovno pripovijedanje, a napravljene

aktivnosti su u sobi dnevnog boravka bile djeci na raspolaganju čitavu pedagošku godinu.

Slika 1

Slika 2

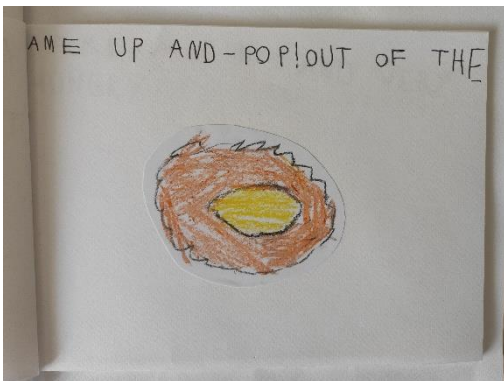
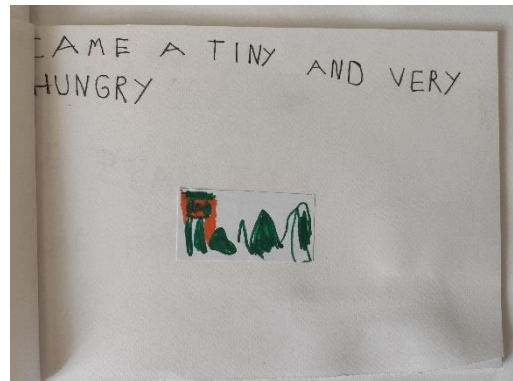
Slika 3

Slika 4

Slika 5

3.4.2. Mala crvena koka i zrno pšenice

Priča je iskorištena kao sredstvo u vrijeme obilježavanja Dana kruha tijekom listopada. Odgojiteljice su od kartonskih tuljaca izradile životinje koje se pojavljuju u priči, a to su crvena koka, pilići, miš, pas i mačka (slika 6). Od kartona su izrađeni kruh, klas pšenice i peć u kojoj je koka pekla kruh. Te rekvizite su odgojiteljice koristile u pričanju priče, a također je ostalo u kutiću pripovijedanja i kasnije te su ih djeca mogla koristiti. Lutkice od tuljaca su prenijeli u kutić kazališta te nisu samo proigrali tu priču, već i neke koje su sami izmišljali. S obzirom na to da se radilo o likovima životinja, djeca su ih često koristila i za proigravanje situacija iz svog svakodnevnog života (pas i mačka).

Slika 6

3.4.3. Kolibica

Za potrebe pripovijedanja ove priče prvi put su se odgojiteljice odmaknule od sredstava koja su djeca imala i prije priliku vidjeti da se koriste. Koristile su oblutke. Zamolile su djecu da nacrtaju na oblutke miša, žabu, zeca, lisicu, vuka i na najveći kamen medvjeda. Kućica, odnosno kolibica se svaki puta prije pripovijedanja iznova gradila od drvenih kocaka koje djeci svakodnevno služe za igru. Iznimka je bio prvi put kada je kolibicu sagradila odgojiteljica, a svaki sljedeći put sama djeca. Ovaj način pripovijedanja im se jako svidio jer su prvi puta imali priliku na taj način iskoristiti

kamenje. I prije su znali pisati po njemu ili ga oslikavati, no nikada iz njega nisu ispričali priču. Povratna informacija od roditelja je bila da su djeca počela sakupljati kamenje na obližnjem jezeru i ocrtavati kamenje te tako pričati neke druge priče i van vrtića.

3.4.4. Procesna drama „Piknik“

Jedan kišni dan je iskorišten za procesnu dramu u vrtićkoj dvorani. Nakon nekoliko dana je ponovljena na vrtićkom dvorištu uz promjene kretanja. Tjedan radije su se također u dvorani igrali „Idemo loviti lavove“ pa im je to olakšalo uživljavanje u priču. Dramu je započela odgojiteljica riječima: „Sada ujutro kada smo svi stigli u vrtić, idemo na piknik na udaljenu livadu. Jeste li uzeli sve što vam je potrebno za izlet? Kako ćemo stići do tamo?“ Djeca su odmah prihvatila igru i najprije spremila hranu u ruksake te rekla da idu pješice, ali su se ubrzo umorila od hodanja pa su predložili vožnju autobusom. Uz pantomimu su došli u šumu gdje su osluškivali zvukove ptica, vukova, potocića te ih oponašali, mirisali cvijeće, ali i pobjegli od jednog velikog medvjeda. Došavši na livadu, sjeli su na travu, izvadili ručak koji su ponijeli u ruksacima i imenovali što su sve ponijeli. Povratak kući je bio nešto drugačijim putem jer su naišli na veliku rijeku koju je trebalo prijeći plivajući. Ponovno su se ukrkali na autobus i vratili u vrtić.

Djeca su na početku imala dosta problema sa slušanjem jedni drugih, odnosno upadali su jedno drugome u riječ pa čak se i neki naljutili jer nije prihvaćena upravo njihova ideja. To se riješilo glasujući. Do kraja drame je to pomalo splasnulo. Ali ono što se i dalje primjećuje jest da djeca zaboravljaju staviti radnju u neko određeno vrijeme. Dok im je lako zamisliti cvijeće i životinje oko sebe, teško im je odrediti doba dana, odnosno teško im je povezati da, ako su ujutro krenuli na izlet da se vraćaju nakon ručka koji je bio poslije podne. Ono što su usvojili jest završetak priče jer su oni upravo ti koji su podsjetili odgojiteljicu da nije izgovorila na kraju „Čiča miča, gotova je priča“.

3.4.4. Priča iz vrećice

Priča iz vrećice je još jedna nova tehnika pripovijedanja priče koje su djeca imala priliku po prvi puta doživjeti. Odgojiteljica je nasumično izabrala nekoliko predmeta iz sobe dnevnog boravka, stavila ih u neprozirnu vrećicu i ponijela u dvoranu. U ovoj aktivnosti su sudjelovale obje odgojiteljice jer je bilo potrebno zapisivati njihove izjave. Ni za ovu, kao ni za prethodnu priču (Kolibicu) nije bio potreban uvod odnosno motivacija prije pripovijedanja jer su kamenje, kao i tajanstvena vrećica bile dovoljna motivacija. U vrećici su se nalazile sljedeći predmeti: crtež kućice, komad ceste, jedan vagon, dvije kocke, jedan valjak (koji je djevojčica nazvala circle kada ga je izvadila iz vrećice i to je prihvatila cijela grupa), jedan bor, dvije figure (muška i ženska), te nekoliko životinja (zec, pas, ovca i konj). (Slika 6)

Slika 6

Djeca su sjela u krug u dvorani. Svako dijete je vadilo po jedan predmet iz vrećice i komponiralo priču s jednom ili nekoliko rečenica. Vrećica je prvo ponuđena dvjema djevojčica za koje su odgojiteljice procijenile da su dovoljno verbalno jake kako bi povele priču. Kako su vadili predmete, tako su ih i stavljali u sredinu kruga kako bi im bilo lakše pratiti. Velik problem koji je predstavljao djeci je verbaliziranje radnji. Izvadili bi, na primjer kocku i stavili je uz vlak, a da ne bi radnju opisali riječima. Uz dosta poticaja od strane odgojiteljice na kraju bi uspjeli, a kako su slušali što se traži od drugih, djeci koja su u krugu čekala na svoj red bilo je sve lakše. Ako netko ne bi znao što bi rekao, pomagala su druga djeca svojim idejama. Odgojiteljica je poticala djecu

pitanjima kao što su: „Tko je to? Što radi? Gdje se nalazi? Kamo ide?“ i slično kako bi pomogla djeci povezati likove.

Ovdje je transkript priče kako su je ispričala djeca. Nakošene riječi označavaju predmet koji je dijete po prvi puta upotrijebilo u priči.

Vlak je vozio i vozio i vozio. Vozio je ljude. I vozio je kocku. I circle. Vlak je donio ljude do kuće. Vlak je vozio ljude i kocke i circle po cesti. I doveo ih je do kuće. Kuća ima stepenicu. I onda je ovca došla s vlakom u kuću i popela se na stepenicu. Ovo je pas. To je Dogi. On je lajao vau vauvauuuuuuuuuuu! Ovo je neki čovjek, ne poznam ga. A možemo mu dati ime. Frki! Zove se Frki. On se vozi u vlaku. Izašao je iz vlaka i stoji u kući. To je drvo. Nije, to je bor. Bor ću staviti na kocku stepenicu. Ali nema mjesta na stepenici. Tu ću staviti pokraj. Ovo je konj. To je farma. Konj izađe iz vlaka i ide u kuću. Djevojčica! Ajmo i njoj dati ime. Ona je Frkica. Frki i Frkica! Možeju se Frki i Frkica poljubiti. Oni su muž i žena. Ja imam zeku! Ovo je prava farma. U kući je zeko.

Nakon ove prve verzije djeca su uz pomoć predmeta koje vide ispred sebe uobličila priču, a odgojiteljica je nastavila s pod pitanjima kao što su: „Gdje se nalazi farma? Koje je doba dana?“ kako bi što više obogatila njihov rječnik i stvorila atmosferu u priču, a i spomenula da svaka priča treba imati završetak. Ovako su djeca ponovno ispričala:

Vlak je vozio i vozio kocku, circle, bor po cesti. I doveze vlak do kuće. Ne! Doveze do farme. Na farmi žive ljudi i životinje, Frki i Frkica. A oni su muž i žena i s njima živi konj i zeko, ovca i pas. Ispred kuće je stepenica. Na stepenici je ovca i pokraj je Dogi. A konja ćemo zvati Horski, a ovca je Megi, a zec je Mimi. Farma je u selu. Dan je. Proljeće je. Ne ljeto. Nije nego proljeće, sad će doći i kod nas. Životinjama nije hladno, vidiš da su sve vani. I čiča miča gotova je priča.

Djeca je ovo bilo iznimno zanimljivo i odmah su pitali mogu li opet sutra, ali s novim stvarima. Za očekivati je da bi svaki idući put pričanje bilo bolje, s više detalja i

povezivanja rečenica. Ono što je primijećeno je da djeca bez pod pitanja odgojitelja ne stavljaju priču u određeno vrijeme, već se priča događa sada.

Gledajući unazad nekoliko godina, u predškolskim ustanovama se primjećuje značajan porast djece s jezičnim teškoćama kao i problemima u pragmatici, posebno u dijelu vezanom za nekoherenciju tijekom razgovora i neorganiziranom prepričavanju. Iz tog razloga pripovijedanje djeci može pomoći u prevladavanju tih nedostataka. MAIN instrument koji se dalje opisuje u radu potiče dijete na pripovijedanje i prepričavanje te može koristiti odgojiteljima koji svakodnevno pripovijedaju u svojim grupama kako bi dobili povratne informacije o napretku djece u razumijevanju strukture, ciljeva i ishoda priče, smještanje događaja u određeno vrijeme te opisivanja emocija. Također, nakon pripovijedanja odgojitelji i drugi stručnjaci zahvaljujući ovom instrumentu mogu procijeniti narativne sposobnosti djece te otkriti ima li dijete još neke nedostatke u jezično- govornom razvoju.

4. MAIN

Zadnjih godina je primijećeno „opadanje jezične kompetencije mladih, kao i porast govorno- jezičnih teškoća“ (Velički, 2009:81). To je također vidljivo i kod djece predškolske dobi. MAIN je prikladan za procjenu narativnih sposobnosti djece koja usvajaju jedan ili više jezika od svoga rođenja, a imaju od tri do deset godina. Prema Hržica, Kuvač Kraljević (2012) instrument je dizajniran tako da kod djece potakne načine pričanja i to da dijete priča, prepričava ili priča po modelu nakon slušanja, ali i služi za procjenu, razumijevanje i proizvodnju pripovijedanja. Iz ovog razloga je upravo MAIN instrument odabran za prikaz u ovome radu jer bi stručnjacima koji rade u predškolskim ustanovama mogao biti od velike koristi osobito ako su primijetili neka odstupanja kod djece. Također je i za očekivati je da će uskoro u Republici Hrvatskoj u predškolskim ustanovama biti sve više dvojezične djece koja će trebati pomoć. MAIN je kratica za Multilingual Assessment Instrument for Narratives, a inačicu na hrvatskom jeziku su napravile Gordana Hržica i Jelena Kuvač Kraljević s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu pod nazivom „Višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja. Za potrebe pisanja ovog rada bilo je potrebno kontaktirati putem elektroničke pošte istraživački Institut Leibniz-Zentrum Allgemeine Sprachwissenschaft (ZAS), na kojem je ovaj instrument i osmišljen te tražiti dopuštenje za korištenje materijala i upitnika za procjenu što je i učinjeno te je dobiven potvrđan odgovor.

Jedan od razloga kreiranja ovog instrumenta jest povećanje broja dvojezične djece u svijetu, osobito u Europi, sjevernoj Americi te Južnoafričkoj Republici. Zahvaljujući migracijama, dolazi do miješanja stanovništva pri čemu djeca migranata pohađaju vrtičke i školske programe na materinjem jeziku zemlje u koju su uselili. Prema istraživanju Europske komisije (European Commission, 2006) čak 56% ispitanika koji žive u Europskoj Uniji govori barem još jedan jezik osim svoga materinjeg, a 28% izjavljuje da govore čak dva strana jezika. Za očekivati je da će i njihova djeca govoriti barem dva strana jezika. Instrument je kako navode autori (Gagarina, N., Klop, D. 2012) razvijen na bazi opsežnog ispitivanja na preko 550 jednojezične i dvojezične djece u dobi od tri do deset godina, a obuhvaća petnaest različitih jezika i njihovih kombinacija među kojima je i hrvatski jezik.

Različiti načini pripovijedanja nude profesionalcima koji rade s djecom široku lepezu informacija kada je riječ o jezičnim sposobnostima. Mogućnost pripovijedanja povezuje jezične vještine i pismenost tako da kada dijete pripovijeda priču ono ju mora planirati u svojim mislima, povezati ju, a onda i reproducirati na glas. Tu se ubrajaju struktura priče, složena sintaksa, leksik, ali su i indikator djetetovih kognitivnih, emocionalnih i socijalnih sposobnosti. Gagarina, Klop (2012), a prema Walach (2008) kažu da su pripovjedne vještine važne za kasniji uspjeh u školi u pismenosti i razumijevanju jezika matematike. Gagarina, Klop (2012), a prema Westby (2005) dalje nastavljaju da pripovjedne vještine čine most između usmenog jezika i pismenosti. Gledajući formulare za procjenu koristeći ovaj instrument, ispituje se mnogo detalja vezanih za priču, a i niz od šest sličica bi mogao biti predugačak, osobito za najmlađu djecu. Tome pomaže činjenica da su autori osmislili prepričavanje i pripovijedanje dvije po dvije sličice te se ne očekuje od djece pripovijedanje odmah nakon što se pogledao sveukupan sadržaj. No, ukoliko bi se test za procjenu izveo za početku pedagoške godine pa ponovio na kraju uz provođenje projekta „Ispričaj mi priču“ ili nekog sličnog projekta kojemu bi cilj bio pripovijedanje odgojitelja djeci i poticanje djece na samostalno pripovijedanje, zasigurno bi rezultati bili bolji. Također je za očekivati da bi sa svakom novom pričom djeca stjecala novo iskustvo upotrebe novih riječi, smještanju priče u određeno vrijeme i povezivali osjećaje nekog lika s razlozima koji su doveli do tih osjećaja.

MAIN se bazira na pretpostavci da pripovjedne sposobnosti sadrže i makrostrukturu i mikrostrukturu koje treba proučavati unutar istog okvira. Mikrostruktura se odnosi na jezične strukture koje se koriste u izgradnji povezane priče, broju i duljini komunikacijskih jedinica, fraza, veznika i slično. Makrostruktura je usmjerena na epizodnu strukturu i gramatičke komponente priče. Ova dva područja su međusobno povezana iako se rijetko mikro i makro struktura proučavanju unutar istog okvira. Češće se narativni tekstovi usredotočuju na jednu od njih, rječnik ili gramatiku.

Namjera autora ovog instrumenta je bila razviti materijale za procjenu pripovijedanja na oba jezika dvojezične djece kako bi se identificirala djeca sa specifičnim oštećenjima jezika (engleski SLI, Specific Language Impairment). SLI je

komunikacijski poremećaj koji ometa razvoj jezičnih vještina, a uzrok mu nije gubitak sluha ili intelektualne teškoće. SLI može utjecati na djetetov govor, slušanje, pričanje ili pisanje. Djeca sa SLI-om mogu kasniti s izgovaranjem riječi, imati teškoća slijediti upute, raditi gramatičke pogreške u govoru što u starijoj dobi može dovesti do ograničene upotrebe složenih rečenica, problema s čitanjem, teškoćama u razumijevanju figurativnog jezika i nestrukturiranog pripovijedanja. Kako se ovdje radi o terminologiji i dijagnostici vezanoj za logopediju, a ne odgojiteljsku struku odnosno područje rada odgojitelja u predškolskim ustanovama u daljnjem tekstu će se nastaviti s uputama kako koristiti instrument MAIN pri ispitivanju djece rane dobi.

U instrumentu se kod djece želi procijeniti sposobnost pripovijedanja i prepričavanja priče u slikama. Iako je prepričavanje na očigled lakše jer je dijete prije toga od ispitivača čulo priču, pripovijedanje daje mogućnost korištenja mašte te stoga može dati ispitivaču puno više informacija o djetetovim mogućnostima i korištenju jezika. Prepričavanje nije samo ponavljanje onoga što se čulo, već obuhvaća rekonstrukciju i reinterpretaciju priče te daje informacije kako dijete prilagođava i asimilira riječi u priči, gramatičke strukture, a onda i sadržaj priče. (Gillam&Carlisle, 1997, a prema Gagarina i Klop, 2012) Uključujući i jedan i drugi način, MAIN daje informacije o različitim aspektima dječjeg govora. Hoće li istraživač izabrati model priče pa zatim pripovijedanje ili će samo izabrati pripovijedanje ovisi isključivo o istraživačevim ciljevima i potrebama procjene.

4.1. Struktura MAIN instrumenta

Prije samog početka istraživanja izrazito je važno naglasiti da se prilikom provedbe istraživanja potrebno voditi „specifičnim standardima koji su važni u većini situacija u kojima se provode istraživanja s djecom.“ (Ajduković, Kolesarić 2003:9). Roditelji i skrbnici moraju biti obaviješteni o svrsi istraživanja, posebnim koristima, vrsti i trajanju postupka i slično. „Za provođenje istraživanja potreban je pristanak djeteta, odnosno roditelja ili skrbnika, kad je to ovim Kodeksom propisano... Za dijete do 14 godina pismeni ili usmeni pristanak daje roditelj.“ (Ajduković, Kolesarić 2003:9).

Istraživanje se provodi u ugodnoj atmosferi, djetetu poznatoj prostoriji kako bi se moglo opustiti i u predškolskoj dobi bi bilo poželjno da dijete prethodno upozna ispitivača radi stvaranja povjerenja i sigurnosti. Također dijete treba uputiti u to kako izgleda istraživanje i što se od njega očekuje. Ako i u jednom trenutku dijete više ne želi sudjelovati potrebno je prekinuti istraživanje. Nikada samo istraživanje ne smije biti ispred djetetovih interesa i potreba. Preporučuje se da prilikom testiranja višejezične djece vremenski period između dva ispitivanja bude od četiri do sedam dana kako bi se izbjegao utjecaj jednog jezika na drugi. Također bilo bi poželjno da dijete ne ispituje ista osoba na oba jezika kako bi se promovirao jednojezični kontekst.

MAIN sadrži četiri paralelne priče, a koje se sastoje od šest pomno odabranih sličica. Priče su strukturirane tako da budu kognitivno i jezično kompleksne, ali i prilagođene kulturološki za sve zemlje. MAIN instrument se sastoji od uputa za procjenu, protokola (dodatak 1) i formulara za priče *Mačka* (dodatak 2), *Pas*, *Ptice i Koze*, tekstova priča (dodatak 3) te upitnika za roditelje (dodatak 4). Materijale čine nizovi slika za svaku pojedinu priču koje je potrebno isprintati u boji u tri primjerka, staviti u zasebne omotnice te složiti knjižicu u obliku harmonike. Potrebno je i pripremiti uređaj za snimanje jer će se transkripti kasnije koristiti za popunjavanje formulara. Slike se mogu preuzeti s www.zas.gwz-berlin.de/zaspil56.html (slike 7 i 8) nakon ispunjavanja formulara za prijavu.

Slika 7

Slika 8

Osmišljavajući ovaj alat za procjenu, autori su uložili puno truda i vremena stvarajući priče koje će se moći ponuditi djeci, a vodili su se time da sve što se prikazuje na slikama bude kulturološki zajedničko i poznato s obzirom na to da je instrument osmišljen za razne kulture i jezike, od Južnoafričke Republike do Finske. Iz tog razloga su angažirali profesionalnu ilustratoricu Loretu Valantiejiënė iz Litve s kojom su autori već prije surađivali na drugim projektima. Pomno su odabrane prepoznatljive životinje, a autorici ilustracija su dane upute do u najsitnije detalje. Komponente kao što su pokretanje događaja, pokušaji postizanja cilja te reakcije nakon rezultata su vrlo jasno prikazane na slikama. Poseban naglasak je stavljen na prikaz emocija likova kako bi djeca dobila jasnu sliku kako se likovi osjećaju. Pozadinski detalji su svedeni na minimum kako ne bi odvlačili dječju pažnju od primarnog sadržaja. Boje koje ilustratorica koristi su neutralne, a kako navode sami autori slikovni sadržaj je bio kontroliran zbog osobina makro i mikro strukture, likova i njihovih postupaka te osjećaja, kao i kulturne i dobne prikladnosti. (Gagarina, Klop 2012:23)

Prije samog istraživanja ispitivač se mora dobro pripremiti sa svim uputama i sadržajem priča te pripremiti sve materijale. Priče koje se koriste za model priča odnosno prepričavanje potrebno je dobro usvojiti jer se te priče prepričavaju direktno pred djetetom. Ako je djetetu potrebna pomoć, ispitivač može koristiti određene poticaje kako bi pomoglo djetetu, a koji su navedeni u uputama. Neki od tih poticaja su: „Reci mi

što se događa. Je li se još nešto dogodilo? Tko to trči?“ (Hržica, Kuvač Kraljević 2012: 4).

Primarna jedinica za analizu makrostrukture je epizoda. Sadržaj svakog niza slika je zamišljen da prikaže tri kratke epizode i tako se može pratiti u formularima. Ovakav način treba pružiti djetetu više od jedne mogućnosti da proizvede svaki element strukture priče, a koji ima svrhu analizirati makrostrukturu. Također djetetu se omogućuju tri različite mogućnosti za stvaranje početka, ciljeve, pokušaje i reakcije. Gagarina i Klop (2012), a prema Trabasco i Rodkin kažu da sposobnost dobro oblikovanih epizoda u narativima ukazuje na razumijevanje narativnih shema, uzročnost, zauzimanja perspektive, meta osviještenost sposobnosti planiranja i potrebu opravdavanja planova i radnji.

Dva teksta priče, *Mačka i Pas* se koriste za prepričavanje odnosno model priče. Dijete izabire omotnicu i rastvara slike. Poželjno je koristiti takozvano pripremno razdoblje koje se također snima, a obuhvaća jednostavna pitanja upućena djetetu kao što su: *Što se voliš igrati? S kime se voliš igrati? Voliš li slušati priče?* Ovakav uvod uglavnom koristi djetetu da bi se opustilo. Tek nakon toga ispitivač pripovijeda priču. Prilikom pripovijedanja ispitivač prvo pokazuje prvu i drugu sliku, zatim treću i četvrtu te na kraju zadnje dvije. Nakon što je ispitivač ispričao priču moli dijete da ono ispriča na način da ponovno otkriva slike dvije po dvije. Nakon svakog prepričavanja treba pohvaliti dijete te onda krenuti s postavljanjem pitanja o razumijevanju.

Ako se ispituje pripovijedanje, tada se koriste priče *Koze i Ptice*. Ponavlja se isti postupak kao i kod modela priče s omotnicama i pripremnim dijelom. Ispred djeteta se na stol stave tri omotnice koje sve sadrže isti niz slika, međutim one su označene različitim bojama i brojevima kako bi se izbjeglo dijeljenje konteksta. Dijete prvo pogleda cijeli niz slika, a onda pripovijeda gledajući u prve dvije slike. Kada je to završeno, odmata druge dvije slike pa na kraju završne dvije slike. Ako dijete stane i ne zna kako nastaviti u nekom dijelu može mu se pomoći riječima kako što su: *Reci mi još. Nastavi. Još se nešto dogodilo.* Kod završetka, ispitivač ispituje dijete nekoliko pitanja o razumijevanju priče.

Nakon transkribiranja priče, ispitivač treba bodovati djetetovu proizvodnju i razumijevanje u formularu (dodatak 2). „Lista navedenih odgovora u formularu nije sveobuhvatna. Bodovi se dodjeljuju kad god dijete označi određeni element makrostrukture (cilj, pokušaj, ishod, riječ za izražavanje unutarnjih stanja) prikladnim riječima.“ (Hržica, Kuvač Kraljević 2012: 3) U formularima se ispituju struktura priče, strukturalna složenost i riječi koje izražavaju unutarnja stanja, a unutar njih, kroz epizode u priči, ispituju se unutarnja stanja, cilj, pokušaj i ishod. Za svaki odgovor koji dijete da, a nalazi se ponuđen u formularu dodjeljuje se jedan bod ili nula bodova ako dijete nije koristilo. Na kraju se zbraja ukupan rezultat. S obzirom na to da je makrostruktura pripovijedanja neovisna o jeziku, MAIN daje smjernice i protokole koji se koriste u svim jezicima kako bi se oni mogli uspoređivati. Mikrostruktura je pak specifična za određeni jezik te ne postoje protokoli koji bi se mogli primijeniti. Sami autori MAIN instrumenta navode da MAIN uključuje popis potencijalnih mikrostrukturnih mjera za koje je utvrđeno da su osjetljive za diferencijalnu dijagnozu djece s jezičnim oštećenjima. Istraživači i stručnjaci koji koriste MAIN moraju sami odlučiti koje će parametre uključiti u analizu za svoj jezik. (prema Gagarina i Klop 2012:56-57). Potrebno je dakle dobro poznavanje dječjih govornih i razvojnih sposobnosti prije nego se počne s ovim istraživanjem.

5. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu daje se teorijski pregled priče, pripovijedanja i pripovjednih vještina koje dobar pripovjedač mora imati. Također se navode dobrobiti koje pripovijedanje ima za djecu i dječji razvoj od rođenja do polaska u školu osobito na emocionalnom i govornom planu. Pripovijedanje je složena jezična sposobnost koja zahtjeva dobro poznavanje materije, dakle priča koje se žele pripovjediti, posjedovanje određenih kompetencija te poznavanje dječjih razvojnih karakteristika i individualnih potreba svakog djeteta. Kroz rad se naglašava koliko je važna priprema odgojitelja i njegova unutarnja motivacija da razumije kako pripovijedanje djeci može pomoći u nošenju sa svakodnevnim situacijama, učiti ih moralnim vrijednostima te imati terapijski učinak na njih pružajući im zabavu i smijeh. Odgojitelj ima odgovornost dobro se pripremiti za te trenutke kako bi svojim entuzijazmom prenio svu ljepotu priče.

U drugom dijelu rada je prikazan projekt u jednoj odgojnoj grupi. Opisano je što je projekt općenito, a potom je i prikazan projekt naslovljen „Ispričaj mi priču“ koji se provodio tijekom jedne, skraćene pedagoške godine. Prikazane su aktivnosti koje su se provodile s djecom te kako su djeca reagirala, suradnja s roditeljima i problemi na koje se naišlo tijekom rada. Priče koje su prilagođene za pripovijedanje bile su „Jako gladna gusjenica“, „Mala crvena koka i zrno pšenice“, „Djed i repa“, „Kolibica“, „Pošla koka u dućan“, „Idemo loviti lavove“ te procesna drama „Piknik“ i priča iz vrećice. Za svaku priču su opisana i sredstva koja su korištena. Radeći u odgojno obrazovnoj ustanovi s djecom predškolske dobi primijećeno je da djeca vrlo dobro reagiraju na pripovijedanje i uvijek rado sudjeluju. Pripovijedanje ima izuzetan utjecaj na dječji emocionalni, spoznajni i govorni razvoj. Kako je projekt „Ispričaj mi priču“ odmicao, primijećeno je povećano zanimanje djece za slikovnice, čitanje i pripovijedanje kao i inicijativa djece u pripovijedanju jedni drugima pri čemu su se i njihove narativne sposobnosti poboljšavale. Rečenice su postale duže, unošeno je više detalja i opisa, a i obogaćen je rječnik. Zbog svega navedenog se s projektom planira nastaviti i iduće pedagoške godine.

Pripovijedanje se može iskoristiti i za otkrivanje jezično – govornih poremećaja kojih je sve više u predškolskoj dobi, ali je potrebno imati instrument koji stručnjacima

može pomoći u procjeni narativnih sposobnosti te ih usmjeriti na čemu dalje trebaju raditi s djecom. Takav je MAIN instrument opisan u posljednjem dijelu rada. MAIN instrument služi za ispitivanje sposobnosti pripovijedanja jednojezične i dvojezične djece od tri do deset godina. MAIN instrument je osmišljen od strane stručnjaka s Instituta Leibniz- Centre General Linguistics (ZAS). U radu su prikazani ciljevi instrumenta te upute za istraživače i druge stručnjake koji žele napraviti takvu procjenu, a naglasak je na otkrivanju specifičnih jezičnih poremećaja kod dvojezične djece. Poželjno bi bilo napraviti procjenu narativnih sposobnosti MAIN instrumentom na početku i kraju pedagoške godine uz provedbu projekta „Ispričaj mi priču“. Za očekivati bi bilo poboljšanje u strukturi priče, opisu osjećaja likova te određivanja vremena radnje.

LITERATURA:

1. Ajduković, M. Kolesarić, V. (2003) *Etički kodeks istraživanja s djecom*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži: Vijeće za djecu Vlade republike Hrvatske, Zagreb
2. Bošković- Stulli, M. (1997) *Priče i pričanje, stoljeća usmene hrvatske proze*, Matica hrvatska, Zagreb
3. Bucay, J. (2011), *Ispričat ću ti priču*, Nakladnik Fraktura, Zaprešić
4. Gagarina, N. , Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūninė, I., Bochnaker, U. & Walters, J. (2012). MAIN: MultilingualAssasment Instrument for Narratives . ZAS Papers in Linguistics, 65. pristupljeno 07. kolovoza 2020.
5. Hržica, G., Kuvač Kraljević, J. MAIN - hrvatska inačica: Višejezični instrument za ispitivanje pripovijedanja // *ZAS papersinlinguistics*, 56 (2012), 323-323
6. Kearney, R. (2009) *O pričama*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
7. Kuvač, J. (2005) Bila jednom jedna... : o strukturi dječje priče // *Zbornik radova Stručnog odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece*, 5 (2005), 25-42
8. Pintar, B., Butigan, N. i Malinarić, Z. (2002). Projekt: Pravo na priču. *Dijete, vrtić, obitelj*, 8 (28), 25-29. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/181827>, pristupljeno 29.4.2020.
9. Slunjski, E. (2012) *Tragovima dječjih stopa*, Profil, Zagreb
10. Težak, D., Čudina- Obradović, M. (1996) *Priče o dobru priče o zlu. Priručnik za razvijanje moralnog prosuđivanja u djece*, Školska knjiga, Zagreb

11. Velički, V. (2009) Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika*, 10 (18), 80-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40817>, pristupljeno 03. kolovoza 2020.
12. Velički, V. (2013) *Pričanje priča- stvaranje priča. Povratak iz gubljenom govoru*, Alfa, Zagreb
13. Velički, V. i Katarinčić, I. (2011) *Stihovi u pokretu, malešnice i igre prstima kao poticaj za govor*, Alfa, Zagreb
14. Zalar, I. (1997) *Hrvatske usmene priče*, Hena com, Zagreb

Internetski izvori:

1. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 31. 7. 2020.
<<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50312>>.
2. <https://www.leibniz-zas.de/en/>
3. <https://www.nidcd.nih.gov/health/specific-language-impairment>. Pristupljeno 07. kolovoza 2020
4. www.zas.gwz-berlin.de/zaspil56.html. (Pristupljeno 20 siječnja, 2020)

DODATCI:

Dodatak 1. Protokol za priču *Mačka*

Protokol: **Mačka** Prepričavanje/Model priče

Ime i prezime: _____
Datum rođenja: _____
Datum testiranja: _____
Kronološka dob (u mjesecima): _____
Spol: _____
Ime ispitivača: _____
J2 izloženost (u mjesecima): _____
Datum upisa u vrtić: _____
Ime vrtića: _____

Sve omotnice moraju biti na stolu prije početka ispitivanja. Pripremite prikladan audio-snimač kako biste snimili ispitivanje. Snimanje treba započeti tako da obuhvati i Pripremno razdoblje.

Pripremno razdoblje

Pitajte dijete nekoliko pitanja, primjerice: *Tko ti je najbolji prijatelj? Što voliš gledati na televiziji? Voliš li slušati priče? Voliš li pričati priče?*

Upute

Sjednite nasuprot djetetu. Recite djetetu: *Pogledaj, ovdje su tri omotnice. U svakoj se nalazi različita priča. Izaberi jednu i ispričaj ču ti priču. Razmotajte slike tako da su vidljive samo djetetu. Pogledaj prvo cijelu priču. Jesi li spreman? Ja ću ti ispričati priču, a onda je ti možeš ispričati meni. (Ako želite rabiti ovu priču kao model, upute su: Ja ću ti ispričati priču i nakon toga ću ti postaviti neka pitanja. Ispričajte priču i postavite pitanja koja pokazuju je li dijete razumjelo priču.)*

Pokažite sliku 1 i 2. *Ovdje počinje priča: (pokažite sliku 1). Jednoga je dana razigrana mačka ugledala žutog leptira kako sjedi na grmu. Skočila je jer ga je željela uloviti. U to vrijeme veselo dječak vraćao se iz ribolova s kantom i loptom u rukama. Vidio je da mačka lovi leptira.*

Pokažite sliku 3 i 4. (sve su četiri slike sada vidljive). *Leptir je brzo odletio i mačka je pala u grm. Ozlijedila se i bila je jako razočarana. Dječak se tako iznenadio da mu je lopta ispala iz ruku. Kad je vidio kako se lopta kotrlja u vodu, uzviknuo je: „Oh, ne, moja lopta!“ Bio je tužan i htio je dohvatiti svoju loptu. Za to vrijeme mačka je primijetila dječakovu kantu i pomislila: „Mmm, želim uzeti ribu!“*

Pokažite sliku 5 i 6. (sve su slike od 1 do 6 sada vidljive). *Tada je dječak počeo izvlačiti svoju loptu iz vode ribičkim štapom. Nije primijetio da je mačka zgrabila ribu. Na kraju, mačka je bila jako zadovoljna jer je pojela tako ukusnu ribu, a dječak je bio sretan jer je dohvatio svoju loptu.*

I to je kraj priče.

Upute za provedbu prepričavanja

Razmotajte slike tako da su prve dvije slike vidljive samo djetetu. Recite djetetu: *Hajde sad ti ispričaj priču. Pogledaj slike i pokušaj ispričati što se dogodilo.* Dozvoljeni poticaj u slučaju da dijete odbija započeti je *Ispričaj mi priču* (pri tome se pokazuje na sliku). Kada dijete završi s prepričavanjem dijela priče prikazanom na prve dvije slike, otvaraju se sljedeće dvije tako da su sada četiri slike vidljive. Provesti postupak do kraja priče. Ako dijete prekine priču, može ga se ohrabriti rečenicama: *Još se nešto dogodilo, Nastavi, Reci mi još, Hajdemo vidjeti čega još ima u priči.* Ako dijete prestane govoriti bez da je naznačilo da je završilo, zamolite ga: *Reci mi kad završiš.* Kad dijete završi s prepričavanjem pohvalite ga i postavite pitanja za provjeru razumijevanja.

Upute za provedbu ispitivanja prema modelu priče

Nakon što kažete *! to je kraj priče,* postavite pitanja za provjeru razumijevanja.

Dodatak 2: Formular za priču Mačka

Formular: Mačka

Prvi dio: Proizvodnja (Prepričavanje)

A. Struktura priče; B. Strukturalna složenost; C. Riječi koje izražavaju unutarnja stanja (US)

A. Struktura priče

		Primjeri točnih odgovora ¹	Bodovi	Komentari ²
A1.	Situacija	Vrijeme i mjesto događanja Na primjer: jednom.. jednog dana... jednom u šumi... jednom na jezeru... jednom na obali rijeke...	0 1 2 ³	
Epizoda 1: Mačka (Likovi epizode: mačka i leptir)				
A2.	US kao uvodni događaj	Mačka je bila sretna / igrala se / vidjela je leptira	0 1	
A3.	Cilj	Mačka je htjela uhvatiti / uzeti / uloviti leptira / igrati se s leptirom...	0 1	
A4.	Pokušaj	Mačka je poskočila / skočila...	0 1	
A5.	Ishod	Mačka je pala u grm / nije uhvatila leptira / nije bila dovoljno brza Leptir je odletio / pobjegao	0 1	
A6.	US kao reakcija	Mačka je bila ljuta / razočarana.../ Leptir je bio sretan	0 1	
Epizoda 2: Dječak (Lik epizode: dječak)				
A7.	US kao uvodni događaj	Dječak je bio ljut / tužan / zabrinut zbog svoje lopte...	0 1	
A8.	Cilj	Dječak je odlučio / želio / htio uhvatiti / dohvatiti / uzeti svoju loptu...	0 1	
A9.	Pokušaj	Dječak je uzimao / vukao / lovio / hvatao loptu u vodi / iz vode...	0 1	
A10.	Ishod	Dječak je dohvatio / vratio / uzeo svoju loptu.	0 1	
A11.	US kao reakcija	Dječak je bio sretan / zadovoljan što opet ima svoju loptu...	0 1	
Epizoda 3: Mačka (Lik epizode: mačka)				
A12.	US kao uvodni događaj	Mačka je vidjela / primijetila ribu... Mačka je bila gladna / znatiželjna / zločesta...	0 1	
A13.	Cilj	Mačka je željela / odlučila uzeti / ukrasti / pojesti ribu...	0 1	
A14.	Pokušaj	Mačka je uhvatila / dohvatila / zgrabila	0 1	

¹Ako niste sigurni u prikladnost odgovora ili odgovor nije naveden, provjerite u priručniku.

²Ovdje upišite odgovore ili naznačite da nema odgovora.

³Bez bodova (0) za pogrešan ili nepostojeći odgovor, 1 bod za jedan točan odgovor (navođenje ili vremena ili mjesta), 2 boda za navođenje i vremena i mjesta.

A15.	Ishod	ribu... Mačka je jela / pojela ribu...	0	1	
A16.	US kao reakcija	Mačka je bila zadovoljna / sretna / sita	0	1	
A17.	Ukupan rezultat na strukturi priče od mogućih 17:				

B. Strukturalna složenost (C – cilj, P – pokušaj, I – ishod):

Broj PI nizova	Broj C (bez P i I)	Broj CP i CI nizova	Broj CPI ishoda
B1.	B2.	B3.	B4.

C. Riječi koje izražavaju unutarnja stanja (US):

C1.	Ukupan broj US riječi u pojavnicama. US uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - riječi kojima se opisuju percepcija (vidjeti, čuti, osjetiti, mirisati...) - riječi kojima se opisuju fiziološka stanja (žedan, gladan, umoran, bolestan...) - riječi kojima se opisuje svjesnost (živ, budan, spava...) - riječi kojima se opisuju emotivna stanja (ljut, tužan, sretan, zabrinut, razočaran...) - mentalni glagoli (željeti, misliti, znati, zaboraviti, odlučiti, vjerovati, planirati...) - glagoli govorenja (engl. <i>Linguisticverbs</i>) (reći, zvati, vikati, pitati, upozoriti...) 	
-----	--	--

Drugi dio: Razumijevanje

		Primjeri točnih odgovora	Primjeri pogrešnih odgovora	Bodovi	Komentari
0	Je li ti se sviđela priča?	Uvodno pitanje, ne boduje se			
D1.	Zašto je mačka skočila? (Cilj – epizoda 1) (pokažite sliku 1 i 2)	Želi uhvatiti /uzeti / uloviti leptira /igrati se s leptirom	Odlazi / trči / hoće skočiti	0 1	
D2.	Kako se mačka osjeća? (pokažite sliku 3) (US kao reakcija)	Ljuta/razočarana/bijesna	Dobro / sretno / zadovoljno	0 1	
D3.	<i>(Postavite ovo pitanje samo ako je dijete odgovorilo točno, ali bez objašnjenja na D2)</i> Zašto misliš da se mačka osjeća ljuto / razočarano / bijesno? ⁴	Zato što ne može uhvatiti leptira / zato što je pala u grm	Neprikladan ili nevažan odgovor	0 1	
D4.	Zašto dječak drži ribički štap u vodi? (Cilj – epizoda 2) (pokažite sliku 5)	Želi izvuci / dohvatiti svoju loptu	Želi se igrati u vodi	0 1	
D5.	Kako se dječak osjeća? (pokažite sliku 6)	Dobro / sretno / zadovoljno	Loše / ljuto / bijesno	0 1	
D6.	<i>(Postavite ovo pitanje samo ako je dijete odgovorilo točno, ali bez objašnjenja na D5)</i> Zašto misliš da se dječak osjeća dobro / sretno / zadovoljno? ⁵	Zato što je dohvatio / uhvatio svoju loptu	Zato što se smije ili bilo koji drugi neprikladan ili nevažan odgovor	0 1	
D7.	Zašto je mačka uhvatila ribu? (Cilj – epizoda 2) (pokažite sliku 5)	Željela je pojesti / ukrasti ribu	Želi se igrati s ribom	0 1	
D8.	Zamisli da dječak vidi mačku. Kako bi se dječak osjećao? (pokažite sliku 6)	Loše / ljuto/ bijesno	Dobro / sretno / zadovoljno	0 1	
D9.	<i>(Postavite ovo pitanje samo ako je dijete odgovorilo točno, ali bez</i>	Zato jer je mačka pojela / uzela njegovu ribu.	Ribički štap je na zemlji ili bilo koji drugi neprikladan ili nevažan	0 1	

⁴Rabite pri postavljanju pitanja istu riječ za izražavanje unutarnjeg stanja koju je rabilo dijete u D2

⁵Rabite pri postavljanju pitanja istu riječ za izražavanje unutarnjeg stanja koju je rabilo dijete u D5

	<i>objašnjenja na D8)</i> Zašto misliš da bi se dječak osjećao loše / ljuto / bijesno? ⁶		odgovor		
D10.	Hoće li dječak i mačka postati prijatelji? Zašto?	Ne – daje barem jedan razlog (mačka je pojela ribu) ili bilo koji drugi prikladan odgovor	Da / ne znam ili bilo koji drugi neprikladan ili nevažan odgovor	0	1
D11.	Ukupan rezultat na pitanjima razumijevanja od mogućih 10:				

⁶Rabite pri postavljanju pitanja istu riječ za izražavanje unutarnjeg stanja koju je rabilo dijete u D8

Dodatak 3: Tekstovi priča *Mačka* i *Pas*

Mačka (Ukupan broj riječi: 147)

Slike 1/2

Jednog je dana *razigrana* mačka *ugledala* žutog leptira kako sjedi na grmu. Skočila je jer ga je željela uloviti. U to vrijeme *veseo* dječak vraćao se iz ribolova s kantom i loptom u rukama. *Vidio* je da mačka lovi leptira.

Slike 3/4

Leptir je brzo odletio i mačka je pala u grm. *Ozlijedila* se i bila je jako *razočarana*. Dječak se tako *iznenadio* da mu je lopta ispala iz ruku. Kad je *vidio* kako se lopta kotrlja u vodu, *uzviknuo* je: „Oh, ne, moja lopta!“ Bio je *tužan* i htio je dohvatiti svoju loptu. Za to vrijeme mačka je *primijetila* dječakovu kantu i pomislila: „Mmm, želim uzeti ribu!“

Slike 5/6

Tada je dječak počeo izvlačiti svoju loptu iz vode ribičkim štapom. Nije *primijetio* da je mačka zgrabila ribu. Na kraju, mačka je bila jako *zadovoljna* jer je pojela tako ukusnu ribu, a dječak je bio *sretan* jer je dohvatio svoju loptu.

Pas (Ukupan broj riječi: 144)

Slike 1/2

Jednog je dana *razigran* pas *ugledao* sivog miša kako sjedi blizu drveta. Skočio je jer ga je želio uloviti. U to vrijeme *veseo* dječak vraćao se iz dućana s vrećicom i balonom u rukama. *Vidio* je da pas lovi miša.

Slike 3/4

Miš je brzo pobjegao i pas je udario o drvo. *Ozlijedio* se i bio je jako *razočaran*. Dječak se tako *iznenadio* da mu je balon kliznuo iz ruku. Kad je *vidio* kako balon leti prema drvetu, *uzviknuo* je: „Oh, ne, moj balon!“ Bio je *tužan* i htio je dohvatiti svoj balon. Za to vrijeme pas je *primijetio* dječakovu vrećicu i *pomislilo*: „Mmm, želim uzeti kobasice!“

Slike 5/6

Tada je dječak počeo vući svoj balon s drveta. Nije *primijetio* da je pas zgrabio kobasice. Na kraju, pas je bio jako *zadovoljan* jer je pojeo tako ukusne kobasice, a dječak je bio *sretan* jer je dohvatio svoj balon.

Dodatak 4: Upitnik za roditelje

Upitnik za roditelje

1. Ime djeteta (ime, prezime) _____

2. Datum rođenja _____

3. Pohađa li Vaše dijete trenutno vrtić /malu školu / školu?

Da, vrtić, od _____ (godina, mjesec) Da, školu, od _____ (godina, mjesec)

Ne Ne

Ako da, koju vrstu vrtića? Ako da, koju vrstu škole?

Dvojezični Dvojezični

Jednojezični J1 = djetetov materinski jezik Jednojezični J1 = djetetov materinski jezik

Jednojezični J2 = djetetov drugi jezik Jednojezični J2 = djetetov drugi jezik

Neki drugi, koje vrste? Neki drugi, koje vrste?

4. U kojoj je zemlji Vaše dijete rođeno?

U zemlji u kojoj se govori djetetov J1, kojoj? U zemlji u kojoj se govori djetetov J2, kojoj? U nekoj drugoj zemlji, kojoj?

5. Otkad vaše dijete živi u zemlji u kojoj se govori djetetov J2? _____ (godina, mjesec)

6. Koje je po redu Vaše dijete rođeno?

1. 2. 3. Upišite broj _____

7. Koliko je Vaše dijete bilo staro kad je progovorilo prvu riječ? _____ godina _____ mjeseci

8. Jeste li ikada bili zabrinuti za jezični razvoj svog djeteta?

Ne Da, zašto? _____

9. Je li itko u Vašoj obitelji imao govorne ili jezične teškoće?

Ne Da, tko? _____
primjerice, majka, otac, brat ili sestra...

10. Je li Vaše dijete ikada imalo problema sa sluhom?

Slušno oštećenje Učestale upale

Ne Ne

Da Da, koliko? _____

Slušni kanal

11. Po Vašem mišljenju, čuje li Vaše dijete normalno?

Ne Da

20. Prema Vašem mišljenju, koji jezik Vaše dijete najbolje govori?

Svoj J1
 Svoj J2
 Neki drugi jezik, koji? _____

21. Prema Vašem mišljenju, preferira li Vaše dijete jedan jezik?

Ne
 Da, koji? _____

22. Naznačite čestoću navedenih aktivnosti s Vašim djetetom tijekom posljednjih mjesec dana.

	Njegov/njezin materinski jezik (J1)				Njegov/njezin drugi jezik (J2)			
	Nikad	Dva puta mjesečno ili tjedno	jednom puta tjedno	Gotovo ili svaki dan	Nikad	Dva puta mjesečno ili tjedno	jednom puta tjedno	Gotovo ili svaki dan
Pričanje priča								
Čitanje knjiga								
Slušanje pjesama ili pjevanje								
Gledanje TV programa, DVD sadržaja, igranje računalnih igara								

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja, Martina Radat, studentica 2. godine diplomskog sveučilišnog studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu samostalno napisala diplomski rad na temu „Pripovijedanje kao projekt u dječjem vrtiću i prikaz MAIN instrumenta“

U Zagrebu, rujan 2020.

Ime i prezime

Martina Radat

Potpis